

ΤΑΣΟΣ ΣΤΑΜΠΟΥΛΟΓΛΟΥ

ΙΛΙΑΔΑ ΚΑΙ ΟΔΥΣΣΕΙΑ
Η ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
Ιστορία, Σχόλια, Παραινέσεις

Σέρρες 2023

Του ίδιου:

«ΣΕ ΜΙΑ ΣΤΑΛΛΑ ΒΡΟΧΗΣ»	ποίηση (εξαντλημένο)
«ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟ»	ποίηση (εξαντλημένο)
«ΤΟ ΣΤΕΡΝΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ»	ποίηση 2005
«ΔΟΚΙΜΙΑ»	99 μικρά κείμενα για την τέχνη 2011
«ΠΑΝΤΟΣ ΚΑΙΡΟΥ»	ποίηση 2019

Τάσος Σταμπούλογλου

Γ. Ζλάτκου 3, Σέρρες

Τηλ. 23210 24575

Κιν. 6977 249506

ISBN

Είναι απολύτως ΕΛΕΥΘΕΡΗ η αναδημοσίευση, αναμετάδοση, απαγγελία κλπ. των κειμένων μου, αρκεί να αναγράφεται η πηγή.

Δεν ισχύει ο αγγλικός όρος COPYRIGHT

*Στην ταπεινή κι Αγία μάνα μου
τη Μικρασιάτισσα κυρα-Σοφία*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με την Ιλιάδα και την Οδύσσεια μπαίνουμε στον μαγικό και αστραφτερό κόσμο των μύθων και των παλιών παραδόσεων. Ο Όμηρος αποτελεί σταθμό στην παγκόσμια ιστορία του πολιτισμού. Δεν είναι τυχαία τα εγκώμια που του απευθύνουν οι αιώνες.

Ίσως πολλοί αναρωτηθούν: «Τί μας χρειάζεται ακόμη ένα βιβλίο για τον Όμηρο; Τί καινούργιο θα μπορέσει να μας πει;». Και η απορία τους θα είναι απόλυτα δικαιολογημένη. Στη διάρκεια των δύομιση χιλιάδων χρόνων, από τη στιγμή που έγιναν γνωστά τα αθάνατα αυτά έπη, η Ιλιάδα και η Οδύσσεια, έχουν γραφτεί άπειρα.

Υπολογίζεται ότι, μόνο τα τελευταία διακόσια χρόνια, είναι γνωστοί πάνω από δύο χιλιάδες τίτλοι βιβλίων με θέμα τον Όμηρο. Χώρα χιλιάδες χιλιάδων άρθρα, κριτικές και δοκίμια κάθε είδους για το ίδιο θέμα. Και γράφονται ακόμη. Είναι γνωστή η ρήση, πως για τον Όμηρο ξοδεύτηκε περισσότερη μελάνη από το αίμα που χύθηκε στον πόλεμο της Τροίας.

Αυτό σημαίνει ότι τα ομηρικά κείμενα συνεχίζουν τη μακραίωνη πορεία τους και ζουν μέχρι σήμερα μέσα στις κοινωνίες και τους πολιτισμούς. Εξακολουθούν να γοητεύουν και να επηρεάζουν τη λογοτεχνία, την τέχνη γενικά και τον φιλοσοφικό στοχασμό.

Ναι. Στην αυγή του Δυτικού πολιτισμού, σε μια μακρινή εποχή, σ' έναν τόπο που τον φιλούν τα κύματα του Αιγαίου, συγγράφηκε ένα έργο αριστουργηματικό, πέρα από κάθε σύγκριση για την εποχή του. Ένα έργο που το σκιάζει η μνήμη ενός μακρινού παρελθόντος και αιωρείται μεταξύ θρύλου και ιστορίας.

Απουσιάζουν οι ενδείξεις ότι οι Έλληνες παίρνουν στα σοβαρά τα κείμενα του Ομήρου. Στο μυαλό τους η Ιλιάδα και η Οδύσσεια είναι παλιά παραμύθια για παιδιά. Θα ήταν ωραίο οι Έλληνες να μελετούν τον Όμηρο, όχι σαν απλό αφηγητή, μα σαν πηγή γνώσης. Θα μάθαιναν ένα σωρό πράγματα που δεν γνώριζαν και θ' αγαπούσαν τα ομηρικά έπη, γιατί θα τα έβλεπαν σαν μνημεία ενός παλαιού λαού. Κείμενα που αντικαθρεφτίζουν την κοινωνική του οργάνωση και δείχνουν εικόνες της καθημερινής ζωής σε μια πολύ μακρινή εποχή. Θα μάθαιναν γιατί τα ποιήματα αυτά έγιναν στα χρόνια τα παλιά το εθνικό έπος των Ελλήνων.

Όλοι γνωρίζουμε ότι οι ομηρικές αφηγήσεις είναι στη μεγάλη τους πλειοψηφία μύθοι και πανάρχαιες παραδόσεις και συνήθως δεν τρέφουμε μεγάλη εκτίμηση γι' αυτά. Είναι καλό να μη βγάζουμε εύκολα συμπεράσματα. Οι περισσότεροι μύθοι στην πραγματικότητα, είναι μικρές ή μεγάλες παραμορφώσεις ιστορικών αληθειών.

Τα έπη αυτά αποτελούν ένα είδος ιερής γραφής, είναι πανάρχαια κείμενα κατακλυσμένα με νοήματα και προβλήματα που απασχολούσαν και απασχολούν ακόμη τον άνθρωπο. Η Ιλιάδα και η Οδύσσεια είναι η Αγία Γραφή της φυλής μας.

Αυτό το βιβλίο δεν έχει σκοπό τη συστηματική ανάλυση των ομηρικών ποιημάτων. Την έχουν κάνει και την κάνουν εδώ και 2.500 χρόνια πνευματικοί άνθρωποι και σοφοί κάθε είδους. Θα κάνουμε απλά λίγα σχόλια για τις γνώμες που κατά καιρούς διατυπώθηκαν πάνω στο «Ομηρικό Ζήτημα». Οι όποιες διαφωνίες μας για μερικές από αυτές καθόλου δεν σημαίνει ότι το δίκαιο είναι με το μέρος μας. Αυτό εσύ θα το κρίνεις αναγνώστη.

Ακουμπάω πάνω στ' αθάνατα κείμενα πάντα με την ελπίδα να μεταδώσω λίγη από τη μαγεία και τη συγκίνηση που μου προσέφεραν στον μέσο αναγνώστη. Γιατί σ' αυτόν, κυρίως, απευθύνομαι. Τον αγράμματο και τον ανίδεο δεν τον ενδιαφέρουν όλα αυ-

τά. Και στον σπουδαγμένο ή ειδικό θα του φανούν φτωχά, γιατί αυτός ξέρει περισσότερα.

Πολλοί αξιόλογοι καθηγητές της αρχαίας ελληνικής φιλολογίας, στα πανεπιστήμια της Ευρώπης και της Αμερικής, ασχολήθηκαν και ασχολούνται με το «Ομηρικό Ζήτημα». Το ίδιο και σπουδαίοι συγγραφείς και διανοούμενοι. Πολλές φορές θ' αναφερθούμε στη γνώμη και τη σοφία τους, παραθέτοντας αποσπάσματα από τα κείμενά τους.

Σίγουρα με το φτωχό μου κείμενο δεν προσπαθώ να εκθέσω καρπούς πρωτοτυπίας. Το έχω υποστηρίξει και σε άλλο μου βιβλίο: Αυτό που είναι γνωστό, μπορεί ν' αναλυθεί περισσότερο και ιδωμένο κάτω από ένα καινούργιο πρίσμα να μας φανερώσει κρυμμένες αλήθειες.

Έλα λοιπόν μαζί μου αναγνώστη να κάνουμε ένα ταξίδι στο παρελθόν, μέσα από τις παλαιότερες ιστορίες που έχουν διασωθεί, την Ιλιάδα και την Οδύσσεια. Να δούμε πώς είναι δυνατόν, ένα δημιούργημα μιας εποχής τόσο μακρινής να είναι ΤΟΣΟ οικείο. Ν' ακούσουμε τον παππού Όμηρο να μιλάει για πόλεμο και ειρήνη, για ζωή και θάνατο, για δυστυχία και πόνο, για το μεγαλύτερο θαύμα του σύμπαντος, τη ΖΩΗ.

Οι αρχαίοι Έλληνες δίδασκαν στα παιδιά τους τον Όμηρο. Γι' αυτούς η Ιλιάδα και η Οδύσσεια ήταν η Αγία τους Γραφή. Μια πραγματική ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

ΚΑΤΙ ΣΑΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πρέπει να έχουμε στο νου μας, σα γνώση και σαν επίγνω-
ση, το γεγονός ότι η τέχνη δεν είναι ένα απομονωμένο
φαινόμενο της ζωής. Είναι και αυτή μέρος της εξέλιξης του πολι-
τισμού και δεμένη άρρηκτα με την ιστορία του ανθρώπου.

Προτού μιλήσουμε αναλυτικά για τα δύο μεγάλα έργα του Ο-
μήρου, την Ιλιάδα και την Οδύσεια, θα ήταν καλό να υπενθυμί-
σουμε ότι οι πιο πολλοί προσπαθούν να πλησιάσουν τα παμπά-
λαια αυτά κείμενα, με κανόνες και όρους σημερινούς. Δεν πρέπει
να ξεχνάμε ότι μας χωρίζει ένα τεράστιο χρονολογικό τεκτονικό
χάσμα (και όχι μόνο) από τις παλιές εκείνες εποχές και τις θρυ-
λούμενες ιστορίες.

Ο άνθρωπος υπάρχει πάνω στη γη εδώ και ένα εκατομμύριο
χρόνια. Και τι έκανε στο μεγάλο αυτό χρονικό διάστημα; Πώς δεν
έκανε. Από την αγριότητα πέρασε στη βαρβαρότητα κι από εκεί,
με κοπιαστικά βήματα, προς τον πολιτισμό.

Ο κόσμος της Ιλιάδας είναι ένας κόσμος που προϋπήρξε, δεν
είναι ο κόσμος του Ομήρου. Είναι ένα αντικαθρέφτισμα της ύστε-
ρης εποχής του χαλκού (1400-1100 π.Χ.), μια ηρωική θα λέγαμε
εποχή. Κάτι σαν την εποχή των ιπποτών του μεσαίωνα. Τον χωρί-
ζει από τον Όμηρο ένα διάστημα τετρακοσίων περίπου χρόνων.
Αυτόν τον κόσμο προσπάθησε ν' αναστήσει ο Όμηρος στην Ιλιά-
δα του.

Πουθενά ο Όμηρος δεν εξυμνεί τον πόλεμο. Περιγράφει με
φρικιαστικές λεπτομέρειες τους σκοτωμούς, την απόγνωση και τα
δράματα που δημιουργεί, για να μας κάνει να τον μισήσουμε. Δεν
κάνει κήρυγμα. Εκθέτει τα γεγονότα κι αφήνει σε μας να βγάλου-
με τα συμπεράσματά μας.

Στο κάτω-κάτω σ' αυτό εξελιχθήκαμε: Είμαστε επιρρεπείς στη βία. Οι πρόγονοί μας ήταν κυνηγοί και φονιάδες. Ναι, κάναμε βήματα προς τον πολιτισμό, όμως το ένστικτο του πρωτόγονου κτήνους κοιμάται μέσα στο D.N.A. μας.

Αντίθετα με τον κόσμο της Ιλιάδας, η Οδύσσεια είναι πιο κοντά στην εποχή μέσα στην οποία έζησε ο ποιητής, δεύτερο μισό του 8^{ου} αιώνα π.Χ. Είναι ένα έργο «μεταπολέμου» θα έλεγα, όπου η ανδρεία στα πεδία των μαχών δίνει τη θέση της στο σθένος για τη ζωή. Στο πείσμα και τη θέληση του ανθρώπου να υπερνικήσει τα εμπόδια και να επιβιώσει. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι γι' αυτό χρειάζεται λιγότερη ανδρεία.

Βασικό νόημα της Οδύσσειας είναι η νίκη της λογικής και της καρτερικότητας του κεντρικού ήρωα. Αυτή είναι η πνευματική συγκρότηση της Οδύσσειας. Κι ακόμα η μεταμόρφωση του αρχέγονου παραμυθιού σε έπος, σε λογοτεχνική δηλαδή δημιουργία.

Αν στην Ιλιάδα υπάρχουν, έστω και λίγα, ιστορικά στοιχεία που επιβεβαιώθηκαν με τις ανασκαφές του Ερρίκου Σλήμαν, η Οδύσσεια είναι καθαρά ποιητική επινόηση του Ομήρου.

Η Ιλιάδα είναι διαποτισμένη από τη διάθεση αναδρομής, ριζωμένη όμως στον πόνο και τη δυστυχία που προκαλεί ο πόλεμος της Τροίας. Αγκαλιάζει και αναπολεί ένα προγενέστερο και τραχύτερο παρελθόν περισσότερο τραγικό και ηρωικό.

Η Οδύσσεια είναι δίδυμη και ζευγάρι της, είναι ύμνος στις ηρωικές περιπέτειες και στον αγώνα για την επιβίωση. Στρέφει το βλέμμα προς το μέλλον: Ταξίδια, εμπόριο, αποικισμός. Είναι διαρκώς ελεύθερη. Ταξιδεύει από τόπο σε τόπο, από θάλασσα σε θάλασσα, από πολιτισμό σε πολιτισμό.

Τα έπη του Ομήρου είναι έργα που τροφοδότησαν περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο τη φαντασία του Δυτικού κόσμου για πάνω από δύομιση χιλιάδες χρόνια. Μόνο η Βίβλος μπορεί να τα συναγωνιστεί ή να τα ξεπεράσει.

Στην πραγματικότητα ο πόλεμος της Τροίας ήταν ένα γεγονός ήσσονος σημασίας, αν σκεφτεί κανείς ότι πρόκειται για την πολιορκία και την κατάληψη μιας οχυρής πόλης. Ο θρύλος διατήρησε στη μνήμη των ανθρώπων μεγεθυμένα τα γεγονότα, για να έρθει η ποίηση με τις υπερβολές της (κύριό της γνώρισμα) να κάνει τον πόλεμο αυτό γνωστό στα πέρατα του κόσμου.

Οι λαϊκοί μύθοι, τα τραγούδια, οι κάθε μορφής παραδόσεις γύρω από τον θρυλούμενο πόλεμο, με χίλιες δύο παραλλαγές, έφτασαν μέχρι τον 8^ο π.Χ. αιώνα κυρίως στην Ιωνία. Εκεί όπου έζησε ο Όμηρος.

Ο δακτυλικός εξάμετρος στίχος υπήρχε, δεν τον ανακάλυψε ο Όμηρος. Η ποίηση υπήρχε, δεν την ανακάλυψε ο Όμηρος. Σίγουρα πριν από αυτόν ο ποιητικός λόγος είχε διανύσει αρκετή απόσταση. Ο Όμηρος τον τελειοποίησε. Ήταν η κορύφωση μιας τέχνης, της επικής ποίησης, που είχε μακρινό παρελθόν.

Θέλοντας να τονίσει ότι ο όποιος ποιητής είναι μέρος του λαού του, και πως και ο λαός αυτός δικαιούται μερίδιο της δόξας του, ο Τζιανμπατίστα Βίκο γράφει: «Η ποιητική σοφία δεν ανήκει μόνο σε κάποιον ποιητή, αλλά σε έναν λαό. Και τα έργα του Ομήρου δεν πρέπει να έχουν πατρότητα, με την συνηθισμένη σημασία της λέξης. Συγγραφέας τους είναι ο νους του ελληνικού λαού».

ΤΙ ΕΪΠΑΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΌΜΗΡΟ

«Δεν είναι δύσκολο να μάθουμε τον Όμηρο, τον ηγεμόνα των ποιητών, αφού υπήρξε η πηγή για όλους τους ποιητές».

Μπατίστα Γκουαρίνο

«Όμηρος, ο καλύτερος και περισσότερο εμπνευσμένος μεταξύ των ποιητών».

Σωκράτης

«Το ομηρικό έπος και όλη η μυθολογία, νά ποια είναι η κυριότερη κληρονομιά που οι Έλληνες κληροδότησαν από τη βαρβαρότητα στον πολιτισμό».

Φρειδερίκος Ένγκελς

«Ο Όμηρος είναι η υπέρτατη ποιητική αναφορά, πρότυπο του τεχνίτη, το παράδειγμα του οποίου πρέπει ν' ακολουθούν εκείνοι οι οποίοι προσβλέπουν στην υψηλή τέχνη».

Αριστοτέλης

«Μόνο ο Όμηρος από όλους τους αοιδούς αναδείχτηκε στη λαϊκή φαντασία ως κάποιος ο οποίος τελειοποίησε την τέχνη του σε τέτοιο βαθμό, που τα έπη του έγιναν το «άριστον μέτρο» το οποίο δε θα ξεπερνούταν ποτέ».

Αλμπέρτο Μαγκουέλ

«Αν η Ευρώπη είχε θεωρήσει τον Όμηρο και όχι τη Βίβλο σαν αγία γραφή της, ολόκληρη η ιστορία θα είχε εξελιχθεί διαφορετικά και καλύτερα».

Βόλφγκανγκ Γκαίτε

«Η Ιλιάδα και η Οδύσσεια είναι από τα σπουδαιότερα μνημεία του Δυτικού πολιτισμού. Ο Όμηρος δεν είναι έλληνας είναι το φως που λάμπει στον κόσμο».

Άνταμ Νίκολσον

«Από τους μεγάλους συγγραφείς του παρελθόντος απίστευτα λίγοι μας έδωσαν όλη την αλήθεια. Ο όμηρος είναι ένας από αυτούς τους λίγους.»

Χάξλεϊ

«Ο Όμηρος υπήρξε ίσως, όπως ο Χριστός, μια θεία ενσάρκωση που κατέβηκε στη γη».

Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι

«Ο Όμηρος ήταν η πηγή που πότισε όλους τους κατοπινούς συγγραφείς. Η βρυσομάνα των θεμάτων και του ύφους, ο πατέρας όλης της μεταγενέστερης γραμματείας».

Ρίτσαρντ Χούντερ

«Ο Όμηρος ήταν πρωτεργάτης, φωτεινό παράδειγμα μεγαλοφυΐας, πρωτοπόρος, ο μεγάλος πατέρας της ποίησης».

Τίμοθι Ουέμπ

«Το ανάστημα του Ομήρου στη δυτική λογοτεχνία απλώς κατάφεραν να το πλησιάσουν ο Βιργίλιος κι ο Πλάτων. Είναι ο υπέρτερος αοιδός».

Ρόμπερτ Φόουλερ

«Ο Όμηρος είναι μεγάλος κι αθάνατος γιατί αγκάλισε ολόκληρη τη ζωή της εποχής του».

Δημήτρης Φωτιάδης

«Η ποίηση του Ομήρου είναι ηρωική, είναι γεμάτη δράση, λαμπερή σαν ημέρα και δυνατή σαν ποτάμι. Με τη δύναμη του πνεύματος διεισδύει σε όλες τις σχέσεις της κοινωνικής ζωής».

Ουίλιαμ Χάτζιτ

«Οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι ο Όμηρος ως ποιητής ξεπερνά τον Σαίξπηρ στην αλήθεια, την αρμονία, το διαχρονικό μεγαλείο, την ικανοποιητική πληρότητα των εικόνων».

Πέρσι Μπις Σέλεϊ

«Ηρώας και κτίστης της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας είναι ο Όμηρος».

Έρνς Ρόμπερτ Κούρτιους

«Η ΙΛΙΑΔΑ είναι ένα μνημείο. Η συγκίνηση που προσφέρει θα διαρκέσει μέχρι την αιωνιότητα και θα φτάσει μέχρι τον τελευταίο απόγονο των τελευταίων απογόνων μας».

Αλεσάντρο Μπαρίσσο

ΤΡΕΙΣ ΜΙΚΡΕΣ ΑΛΗΘΙΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

1. Το 1990 το Υπουργείο Πολιτισμού της Κολομβίας (ύστερα από πολυετή εμφύλιο πόλεμο) δημιούργησε ένα σύστημα μεταφερόμενων βιβλιοθηκών, για να πάει βιβλία στους κατοίκους απόμακρων αγροτικών περιοχών. Σ' ένα πληθυσμό όπου ο αναλφαβητισμός ξεπερνούσε τα τρία τέταρτα των κατοίκων.

Μεταφέρθηκαν βιβλία ακόμη και με άλογα και μουλάρια στις παρυφές της ζούγκλας και στη σιέρα. Σε κάθε αποστολή υπήρχε κι ένας υπεύθυνος.

Άφηναν τα βιβλία για αρκετές εβδομάδες σε κάποιο σχολείο ή μαγαζί με την εντολή να διαβάζονται δημόσια σε συγκεντρώσεις από τους δασκάλους ή όσους γνώριζαν γράμματα. Μετά από καιρό έπαιρναν τα βιβλία για να τα πάνε σε άλλο χωριό.

Τα περισσότερα βιβλία ήταν αγροτικά εγχειρίδια, συλλογές από πατρών ρούχων, βιβλία με συμβουλές υγιεινής, μαγειρικής, κλπ. Λίγα βιβλία για ιστορία και λογοτεχνία, συνήθως από αυτά που δώριζαν οι εθελοντές.

Σύμφωνα με μια βιβλιοθηκάρια (τα βιβλία επιστρέφονταν πάντα με κατάλογο) σε κάποια παράδοση ένα βιβλίο δεν επιστράφηκε. Από έλεγχο η βιβλιοθηκάρια διαπίστωσε με έκπληξη, ότι το βιβλίο που έλειπε ήταν η ΙΛΙΑΔΑ του Ομήρου σε ισπανική μετάφραση.

Οι κάτοικοι αρνήθηκαν να το επιστρέψουν. Αποφάσισε να τους το δωρίσει, αλλά τους ρώτησε γιατί ήθελαν να κρατήσουν το συγκεκριμένο βιβλίο.

Εξήγησαν ότι η ιστορία του Ομήρου αντανakλούσε τη δική τους: μιλούσε για μια σπαρασσόμενη από τον πόλεμο χώρα, για διχασμούς, και συμφορές, που ποτέ δεν ξέρουν με ακρίβεια γιατί γίνονται οι μάχες, για ανείπωτες συμφορές και σκοτωμούς, που

δεν γνωρίζουν γιατί οι θεοί είναι με τον ένα ή τον άλλο αντίπαλο, που δεν ξέρουν πότε θα τελειώσει η συμφορά των πολέμων. Πώς δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στα θύματα και τους νικητές, αφού όλοι είναι βουτηγμένοι στη δυστυχία. Ακόμη ότι τους παρηγορεί στο τέλος του βιβλίου η μεγάλη συμφιλίωση.

Ποιος θα το φανταζόταν; Ο Όμηρος ύστερα από δύο χιλιάδες επτακόσια χρόνια έφτασε στις ζούγκλες της Νότιας Αμερικής.

2. Τον Σεπτέμβριο του 2005 και επί τρία βράδια, σχεδόν 3.000 άνθρωποι, γέμισαν το μεγαλύτερο θέατρο στο Αουντιτόριουμ της Ρώμης, για ν' ακούσουν τη δραματοποιημένη ανάγνωση της Ιλιάδας. Την είχε εκδώσει τον προηγούμενο χρόνο ο βραβευμένος Ιταλός συγγραφέας Αλεσάντρο Μπαρίκο, ο οποίος έδωσε στους ποικίλους χαρακτήρες του έπους χώρο και φωνή για να ιστορίσουν την πολιορκία της Τροίας.

Σε ένα υστερόγραφο στο δημοσιευμένο κείμενο ο Μπαρίκο μεταξύ άλλων γράφει: «... για να το πω καθαρά, εννοώ ότι η Ιλιάδα είναι μια ιστορία πολέμου. Συντέθηκε με τόσο αξιομνημόνευτο τρόπο που θα διαρκέσει μέχρι την αιωνιότητα και θα φτάσει μέχρι τον τελευταίο απόγονο των τελευταίων απογόνων μας, τραγουδώντας ακόμη τη σοβαρή ομορφιά και την αθεράπευτη συγκίνηση που ήταν άλλοτε ο πόλεμος και θα είναι πάντα Η Ιλιάδα είναι ένα μνημείο στον πόλεμο».

Πώς σας φαίνονται όλα αυτά; Τρεις χιλιάδες θεατές σε τρία βράδια στο μεγαλύτερο θέατρο της Ρώμης; Όχι για να δουν Άμλετ ή ν' ακούσουν Τραβιάτα, μα για κάτι που δε φανταζόμασταν ότι μπορεί να συμβεί. Ένα τεράστιο πλήθος να συνωστιάζεται στο θέατρο για ν' ακούσει δραματοποιημένη την Ιλιάδα. Ν' ακούσει τα λόγια που βάζει στο στόμα των ηρώων του ο Όμηρος. Μετά από 2.700 χρόνια. Μοιάζει με θαύμα.

3. Σε μια ενδιαφέρουσα πρόσφατη (2020) έρευνα του B.B.C. με θέμα την ανάδειξη της πρώτης μεταξύ 100 ιστοριών που διαμόρφωσαν την παγκόσμια κουλτούρα και επηρέασαν τη λογοτεχνία, κορυφαία αναδείχτηκε η Οδύσσεια του Ομήρου. Η εξαιρετική της απήχηση επιβεβαιώθηκε εμφαντικά με την πρωτιά που κατέκτησε.

Η έρευνα βασίστηκε στις κρίσεις 108 ειδικών από διάφορες χώρες, κυρίως του δυτικού κόσμου. Ως εκ τούτου το εγχείρημα ανακαλεί το σύνολο των έργων που θεωρούνταν τα πλέον αξιόλογα στον δυτικό κόσμο.

Κανένας από τους 108 κριτές του B.B.C. δεν είναι Έλληνας. Αυτό έχει τη σημασία του. Δίνει μεγαλύτερο κύρος στην έρευνα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η Οδύσσεια είναι μια συναρπαστική ιστορία και συμπεριλαμβάνεται στα πιο πολυδιαβασμένα βιβλία ασκώντας διαχρονικά τεράστια επίδραση στη λογοτεχνία και όχι μόνο.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΠΟΣ

(ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ)

Αφού θέμα του βιβλίου μας είναι, ν' ασχοληθούμε και να σχολιάσουμε τα πιο παλιά και σπουδαία έπη που έφτασαν ως εμάς, την Ιλιάδα και την Οδύσσεια του Ομήρου, καλό θα είναι να πούμε δυο λόγια για το ποιητικό αυτό είδος. Το έπος.

Με αυτόν τον όρο αποκαλούμε τα πολύστιχα ποιήματα αφηγηματικού χαρακτήρα. Το κύριο δηλαδή εξωτερικό τους χαρακτηριστικό είναι η μεγάλη κειμενική τους έκταση. Το εσωτερικό τους γνώρισμα είναι ότι ανήκουν στον έμμετρο αφηγηματικό είδος του λόγου.

Το έπος και γενικά ο ποιητικός λόγος γεννήθηκε, όπως συμβαίνει πάντα στη ζωή, από μια αναγκαιότητα. Κι αυτή η αναγκαιότητα ήταν να συγκρατηθούν και να μη σβήσουν από τη συλλογική μνήμη γεγονότα και επεισόδια του παρελθόντος. Μια συναισθηματική πότερο παρά αντικειμενική αναπαράσταση επεισοδίων και δράσεων. Μέσα στις συναισθηματικές αυτές αφηγήσεις, όπου υμνούνται θεοί και ήρωες της φυλής, υπάρχουν πάντα και ψήγματα αληθινής ιστορίας.

Εύλογα θα ρωτήσει κανείς. Γιατί να είναι ποιητικός ο αφηγηματικός λόγος; Η απάντηση θέλει μακρά ανάλυση. Και δεν είναι μέρος της κύριας θεματογραφίας μας.

Θ' απαντήσουμε ωστόσο με λίγα λόγια: 1) Σε όλο τον αρχαίο κόσμο ο επίσημος λόγος ήταν έμμετρος. 2) Η ποίηση δεν είχε αναγνωστικό κοινό. Ερχόταν σ' επαφή με το κοινό ακουστικά. Δεν υπήρχε δυνατότητα πολλών αντιγράφων. 3) Ο έμμετρος λόγος συγκρατείται ευκολότερα στη μνήμη. Γι' αυτό τον προτιμούσαν οι αοιδοί.

Οι αοιδοί απαγγέλλαν αποσπάσματα από τα έπη στις συγκεντρώσεις, όπως περίπου απαγγέλουν οι σημερινοί ιερείς το ευαγγέλιο στις εκκλησίες. Υπήρχαν και αποσπάσματα που τα τραγουδούσαν με τη συνοδεία μουσικού οργάνου. Λύρας ή αυλού.

Με την ευκαιρία να πούμε δυο λόγια για τους αοιδούς. Στη μακρινή εκείνη εποχή ήταν πρόσωπα σεβαστά και πολλοί από αυτούς ήταν και μέλη του ιερατείου. Ο κόσμος πίστευε ότι το «αιδεΐν» είναι χάρισμα των Μουσών. Σίγουρα ήταν άνθρωποι με ξεχωριστές ικανότητες που τους ξεχώριζαν από το πλήθος.

Έπρεπε να μπορούν να γοητεύουν και να μαγεύουν τον κόσμο στις συγκεντρώσεις με τη φωνή και το ταλέντο τους. Στην ικανότητα του επικού αοιδού περιλαμβάνονται όλα τα στοιχεία της τέχνης του: η γλώσσα του έπους που δεν είναι η καθομιλουμένη, το στιχουργικό μέτρο, οι μεταπτώσεις της φωνής, οι σύντομες ή λεπτομερείς παρομοιώσεις, τα στερεότυπα επίθετα, η τέχνη του χαρακτηρισμού των ηρώων κλπ.

Πάνω απ' όλα, πρώτ' απ' όλα, ο αοιδός έπρεπε να έχει γερή μνήμη. Έπρεπε ν' αποστηθίσει μεγάλα αποσπάσματα από διαφορετικά έπη για να μπορεί ανάλογα με την περίπτωση να τ' απαγγέλει. Ο Φήμιος στην Πέμπτη ραψωδία της Οδύσσειας απαγγέλει το τραγούδι για την επιστροφή των Αχαιών από την Τροία ως αργά το βράδυ. Αυτό βέβαια είναι ποιητική υπερβολή.

Η ανθρώπινη μνήμη, όσο μεγάλο εύρος και να έχει, δεν μπορεί να συγκρατήσει απεριόριστο αριθμό επεισοδίων. Οι αοιδοί μαθαίνουν αποσπάσματα από τα έπη. Όχι ολόκληρα τα έπη. Η Ιλιάδα και η Οδύσεια έχουν 28.000 στίχους και χίλια περίπου κύρια ονόματα και τοποθεσίες. Μπορεί κανείς να τα' αποστηθίσει;

Για την ελληνική λογοτεχνία το έπος είναι το πρώτο είδος του έντεχνου λόγου. Ξεκίνησε σαν λαϊκή δημιουργία γύρω στο 1000 π.Χ. για να εξελιχθεί, συνεχώς βελτιούμενο, και σε προσωπική δημιουργία. Η παράδοση διέσωσε αρκετά ονόματα επών, αλλά δυστυχώς μόνο λίγα έφτασαν ακέραια ως εμάς: Τα ηρωικά έπη

Thank You for previewing this eBook

You can read the full version of this eBook in different formats:

- HTML (Free /Available to everyone)
- PDF / TXT (Available to V.I.P. members. Free Standard members can access up to 5 PDF/TXT eBooks per month each month)
- Epub & Mobipocket (Exclusive to V.I.P. members)

To download this full book, simply select the format you desire below

